

QURILISHDA SOHASIDA IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH DAVR TALABI

D.Bayzakova

Jizzax politexnika instituti
Iqtisodiyot va menejment kafedrası o'qituvchisi

A.Xabibullayev

Kibersport fakulteti 502-24 guruh talabasi
<https://doi.org/10.5281/zenodo.16893968>

Annotatsiya. Ushbu maqolada qurilish sohasida iqtisodiy samaradorlikni oshirishning asosiy yo'nalishlari, dolzarb muammolari va ularni hal qilish bo'yicha takliflar yoritilgan. Qurilish tarmog'i iqtisodiyotning yetakchi sohalaridan biri sifatida mamlakat infratuzilmasining rivojlanishiga xizmat qiladi. Samaradorlikni ta'minlashda zamonaviy texnologiyalardan foydalanish, moliyaviy resurslarni oqilona boshqarish va loyihalashtirishning ilmiy yondashuvlarini joriy etish muhim ahamiyatga ega.

Kalit so'zlar: qurilish sohasi, samaradorlik, investitsiya, texnologiya, innovatsiya, loyiha boshqaruvi, raqamlashtirish.

Annotation. This article covers the main directions of increasing economic efficiency in the construction industry, current problems and proposals for their solution. The construction network, as one of the leading sectors of the economy, serves the development of the country's infrastructure. The use of modern technologies, rational management of financial resources and the introduction of scientific approaches to design are important in ensuring efficiency.

Key words: construction industry, efficiency, investment, technology, innovation, project management, digitization.

Qurilish sohasi har bir mamlakat iqtisodiyotining "drayver" tarmog'i sifatida muhim o'rinni egallaydi. O'zbekiston sharoitida ham qurilish ishlarining hajmi yildan-yilga oshib bormoqda. Biroq, soha samaradorligini oshirishga to'sqinlik qilayotgan bir qator muammolar mavjud: me'yoriy hujjatlarning eskirganligi, byurokratik to'siqlar, texnologik yangilanish darajasining pastligi va moliyaviy resurslardan samarasiz foydalanish holatlari. Ushbu maqola aynan shu masalalarni tahlil qilib, ularni bartaraf etish yo'llarini taklif etadi.

Qurilishda iqtisodiy samaradorlik tushunchasi va uning ahamiyati.

Iqtisodiy samaradorlik – bu qurilish jarayonida erishilgan natijalar va ularga erishish uchun sarflangan resurslar (mablag', vaqt, ishchi kuchi) o'rtasidagi nisbatdir. Samaradorlikni oshirish quyidagi jihatlar orqali namoyon bo'ladi:

- Qurilish xarajatlarini optimallashtirish;
- Ob'ektni belgilangan muddatda foydalanishga topshirish;

- Mehnat unumdorligini oshirish;
- Energiya tejamkor qurilish materiallaridan foydalanish;
- Qayta tiklanadigan resurslardan foydalanish.

Bundan tashqari, iqtisodiy samaradorlikni oshirish qurilish mahsulotlarining raqobatbardoshligini ham ta'minlaydi.

Qurilish samaradorligiga ta'sir qiluvchi asosiy omillar

1. **Texnologik omillar:** Zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar joriy etilmagan korxonalarda qurilish muddatlari cho'ziladi, resurslar isrof bo'ladi.
2. **Moliyaviy boshqaruv:** Loyihalarda moliyaviy oqimlarni nazorat qilish darajasi past bo'lsa, budjetdan chetga chiqish holatlari yuzaga keladi.
3. **Mehnat resurslari:** Malakali ishchi kuchining yetishmasligi qurilish sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.
4. **Normativ-huquqiy baza:** Qurilish sohasiga oid qonunchilik hujjatlarining tez-tez o'zgarishi hamda ayrimlarining eskirganligi investitsiya jarayonini sekinlashtiradi.
5. **Loyihalashtirish sifati:** Texnik-iqtisodiy asoslarning noto'g'ri baholanishi yoki eskirgan metodikalardan foydalanish samaradorlikka salbiy ta'sir ko'rsatadi.

1-jadval.

Qurilish texnologiyalaridan foydalanish samaradorligi (shartli ma'lumotlar)

Qurilish texnologiyasi	Qurilish muddati (oy)	Qurilish tannarxi (mln so'm)	Samaradorlik ko'rsatkichi (%)
An'anaviy texnologiya	12	1800	100
Zamonaviy monolit texnologiya	9	1550	116
BIM asosida qurilish	8	1400	129
Energiya tejamkor texnologiya	10	1450	124

Samaradorlikni oshirish yo'llari

1. **Raqamlashtirish va avtomatlashtirish:** Qurilish sohasida raqamli texnologiyalar (BIM - Building Information Modeling) joriy qilinishi dizayn,

loyihalashtirish, qurilish va ekspluatatsiya bosqichlarida resurslar tejash imkonini beradi.

2. Energiya tejankor texnologiyalar: Yangi avlod qurilish materiallaridan foydalanish (masalan, sandwich panellar, gazobeton) qurilish tannarxini kamaytirish va energiya sarfini qisqartirishga olib keladi.

3. Moliyaviy intizomni kuchaytirish: Qurilish loyihalarida qat'iy byudjet nazoratini joriy etish va shaffof xarajatlar tizimini yaratish orqali ortiqcha sarf-xarajatlarning oldi olinadi.

4. Davlat-xususiy sheriklik (DXSh) asosida loyihalarni amalga oshirish:

Bu usul yirik infratuzilma loyihalarini davlat va xususiy sektor hamkorligida amalga oshirishga imkon beradi.

5. Malakali kadrlar tayyorlash: Qurilish sohasida oliy va o'rta maxsus ta'lim muassasalarining amaliyotga yaqinlashtirilgan o'quv dasturlari orqali zamonaviy bilim va ko'nikmalarga ega muhandis va texniklarni yetishtirish zarur.

Xulosa va takliflar

Qurilish sohasida iqtisodiy samaradorlikni oshirish – bu faqat texnik masala emas, balki kompleks iqtisodiy, ijtimoiy va tashkiliy yondashuvni talab qiluvchi jarayondir. Mazkur yo'nalishda quyidagi takliflarni ilgari surish mumkin:

- Qurilishda raqamli texnologiyalarni joriy etishni rag'batlantirish bo'yicha hukumat darajasida alohida dastur ishlab chiqish;
 - Investitsiya loyihalarini baholashda xalqaro standartlarga asoslangan metodikalardan foydalanish;
 - Qurilish me'yorlarini zamon talablari asosida yangilash;
- Yalpi ichki mahsulotda qurilish tarmog'ining ulushini oshirish bo'yicha strategik rejalarni ishlab chiqish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Qurilish va uy-joy kommunal xo'jaligi vazirligining rasmiy veb-sayti: <https://construction.uz>
2. O'zbekiston Respublikasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari: <https://stat.uz>
3. Axmedov A., Karimov N. "Iqtisodiyot nazariyasi" – T.: Iqtisodiyot, 2021.
4. Xodjiev B.X., Toshboev M.T. "Makroiqtisodiyot" – T.: "Fan va texnologiya", 2020.
5. Nurmuxamedov Q., Saydaliyev N. "Investitsiyalar va qurilish iqtisodiyoti" – T.: Iqtisodiyot, 2019.

6. Normurodov Sh. "Qurilish va arxitektura sohasida menejment" – T.: Yangi asr avlodi, 2020.

7. Xasanov B., G'ulomov S. "Qurilishda iqtisodiy samaradorlikni baholash usullari", ilmiy maqola, "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" jurnali, 2021, №4.

8. Karimov D. "Qurilishda innovatsion texnologiyalarning iqtisodiy samaradorligi", "Moliyaviy tahlil va iqtisodiy tadqiqotlar" jurnali, 2023, №2.

